

קביעות דירה במקום פיתא

מקום פיתא גרים

א. מגן אברהם סימן שע"י

משמע בגמ' דרועים הלנין בשדה אף על פי שאוכלי' בעיר אין אוסרין דאנן סהדי אלו ממטי להו ריפתא התם לאכול הוי ניחא להו וצ"ע. עס"י ת"ט ס"ז:

ב. פרי מגדים אורח חיים אשל אברהם סימן שע"י

ומ"ש הרועים כו', עס"י ת"ט [מג"א] אות י"ד, "וה"ה תלמידים שאוכלים בבית בעה"ב ולנים בבית רבם י"ל עיקר מקום לינה." ובגמרא עירובין ע"ג א' לענין תחומין מתניא, ומש"ה הניח המ"א לענין עירובי חצירות כה"ג בצ"ע ובתור פיתא אזלינן או בתר לינה תו"ש:

ג. עירובין עב:-עג.

משנה: האחין שהיו אוכלין על שלחן אביהם וישנים בבתיהם צריכין עירוב לכל אחד ואחד, לפיכך אם שכח אחד מהם ולא עירב מבטל את רשותו. אימתי? בזמן שמוליכין עירובן במקום אחר, אבל אם היה עירוב בא אצלן או שאין עמהן דירין בחצר, אינן צריכין לערב.

גמרא: שמע מינה מקום לינה גורם? אמר רב יהודה אמר רב במקבלי פרס שנו.

תנו רבנן, "מי שיש לו בית שער אכסדרה ומרפסת בחצר חבירו, הרי זה אין אוסר עליו. בית התבן בית הבקר בית העצים ובית האוצרות הרי זה אוסר עליו. רבי יהודה אומר אינו אוסר אלא מקום דירה בלבד. אמר רבי יהודה, מעשה בבן נפחא שהיו לו חמש חצרות באושא ובא מעשה לפני חכמים ואמרו אינו אוסר אלא בית דירה בלבד. "בית דירה' סלקא דעתך? אלא אימא 'מקום דירה'. מאי 'מקום דירה'? רב אמר [עג.] מקום פיתא, ושמואל אמר מקום לינה.

- מיתבי [נגד רב], "הרועים והקייצין והבורגנין ושומרי פירות, בזמן שדרכן ללין בעיר הרי הן כאנשי העיר, בזמן שדרכן ללין בשדה יש להם אלפים לכל רוח!" התם אנן סהדי דאי ממטו להו ריפתא התם טפי ניחא להו.
- אמר רב יוסף לא שמיע לי הא שמעתא. אמר ליה אביי, את אמרת ניהלן ואהא אמרת ניהלן: "האחין שהיו אוכלין על שלחן אביהן וישנים בבתיהן צריכין עירוב לכל אחד ואחד, "ואמרינן לך שמע מינה מקום לינה גורם? ואמרת לן עלה, "אמר רב יהודה אמר רב במקבלי פרס שנו."

ד. מגיד משנה הלכות עירובין פרק ד הלכה ו

ופירש רבינו "מקבלי פרס" שאין אוכלין בהתמדה אצל אביהם, אלא לפעמים, כמו שיסעוד אדם נכרי אצל חבירו שבוע או חדש. אלא שאלו הם מרבים לסעוד בזמנים חלוקים על שולחן אביהם יותר מהנכרי שאינו אלא באקראי בעלמא.

ה. פרי מגדים אורח חיים אשל אברהם סימן שע"י

"פרס אפי' לחם" ב"י. עיין מג"א, היינו דלא תימא דוקא מעות אלא אף נותן לחם משלו ואוכלים בבתיהם, דל"ת דמקום פיתא עיקר והכל משל אב, קמ"ל כיון דאוכלין בחדרם אוסרין אם יש עוד בני חצר והעירוב אין בא אצלם.

ו. ערוך השולחן אורח חיים סימן שע"יה

ואם המה מקבלין פרס מבית אביהם, והיינו שנותן להם לחם או מעות לקנות לחם ואוכלים בבתיהן, אינם לא כאחד ולא כנפרדים... אך אם מוליכין את העירוב לבית אחר צריך כל אחד ליתן חלקו בהעירוב, וכן אם מערבין עם חצר אחרת הדין כן. וטעמו של דבר ד'מקבל פרס' יש פנים לומר שהוא אוכל משל הנותן לו ובטל אליו, ויש פנים לומר דכיון שאוכל בפ"ע הוה כרשות בפ"ע.

ז. עבודת הקודש בית נתיבות שער ה

(לא) הרועים והקייצים ושומרי פירות בזמן שדרכן ללון בעיר אף על פי שאוכלין בשדה, הרי הן כאנשי העיר שאין קבע שלהן אלא בעיר ודעתן להיות כאנשי העיר.

(לב) ובזמן שדרכן ללון בשדה אף על פי שנכנסין ואוכלין בעיר, מודדין להם מן השדה ויש להם משם אלפיים אמה לכל רוח אף על פי שנכנסין ואוכלין בעיר, מפני שאין להם מי שיביא להם פתן לשדה ואילו היה להם היתה דעתן נוחה שם יותר, שעיקר דירתן במקום שישנין שם לשמור בהמתן ופירותיהן.

(לג) כיוצא בדבר חברים שיושבין בבית המדרש והמקום צר להם ויוצאין ויושבין ואוכלין עם בעלי בתים בשדה ובגן ולנין בבית המדרש, כשמודדין להם אין מודדין להם אלא מבית המדרש ששם עיקר ישיבתן ולשם היתה דעתן נוחה לאכול פתן אם היה באפשר להם.

ח. גאון יעקב עירובין עג. "בהוא"

לא סוף דבר גורם מקום פתן או מקום לינתן, אלא היכא דידעינן דניחא לי' דליהוי מקום פתן או מקום לינתן... וכי פליגי רב ושמואל בדליכא הוכחה דניחא להו במקום אחר.

ט. עירובין עג.

בעא מיניה אביי מרבה: חמשה שגבו את עירובין, כשמוליכין את עירובין למקום אחר, עירוב אחד לכולן, או צריכין עירוב לכל אחד ואחד? אמר ליה עירוב אחד לכולן. והא אחין דכי גבו דמו וקתני צריכין עירוב לכל אחד ואחד! הכא במאי עסקינן? כגון דאיכא דירין בהדייהו, דמגו דהני אסרי, הני נמי אסרי. הכי נמי מסתברא דקתני, "אימתי? בזמן שמוליכין את עירובין במקום אחר, אבל אם היה עירובין בא אצלם או שאין דירין עמהן בחצר אין צריכין לערב." שמע מינה.

בעא מיניה רב חייא בר אבין מרב ששת: בני בי רב דאכלי נהמא בבאגא ואתו ובייתי בבי רב, כי משחינן להו תחומא מבי רב משחינן להו או מבאגא משחינן להו? אמר ליה, משחינן מבי רב. והרי נותן את עירובו בתוך אלפים אמה ואתי וביית בביתיה דמשחינן ליה תחומא מעירוביה! בההוא אנן סהדי ובהדא אנן סהדי - בההוא אנן סהדי דאי מיתדר ליה התם ניחא ליה, ובהדא אנן סהדי דאי מייתו להו ריפתא לבי רב ניחא להו טפי.

י. שו"ת הרשב"א חלק ג סימן רע

עכו"ם שהיה לו מקום פתא במבוי, אף על פי שאינו שם אוסר, משום דאפשר דאתי ביומיה.

יא. רמב"ם הלכות עירובין פרק ד:א

אנשי חצר שהיו כולם אוכלין על שולחן אחד תמיד אף על פי שכל אחד ואחד יש לו בית בפני עצמו אין צריכין עירוב מפני שהן כאנשי בית אחד, וכשם שאין אשתו של אדם ובניו ובני ביתו ועבדיו אוסרין עליו ואינו צריך לערב עמהן כך אלו כולן כאנשי בית אחד הן מפני שהן כולן סומכין על שולחן אחד.

יב. כסף משנה הלכות עירובין פרק ד הלכה א

ונראה ד"על שלחן אחד" דנקט רבינו לאו דוקא, דאפילו אוכלין על שני שלחנות נמי מאחר דמקום פיתא דכולהו הוי בבית אחד חשיבי כאנשי בית אחד:

יג. ערוך השולחן אורח חיים סימן שסו:יב

נלע"ד דשכנים הדורים כל אחד בחדר בפ"ע או בבית בפ"ע ורק בית המבשלות שקורין קוכני"א אחת היא לכולם דא"צ עירוב דכיון דכל מאכלי שבת שלהם הם בחדר אחד ובתנור אחד הוה כאלו כולם דרים בו דמקום פיתא גרים ואף על פי שאין אוכלין שם הלא יכולים לאכול שם דאטו בעירוב גמור כולם אוכלין אותו אלא משום דראוי לאכול וה"ל כן הוא אך יש לערער בזה מטעם שאינם בכלי אחד...

"מקום"

יד. חזו"א עירובין צ:מא

עוד יש לומר דאין אוסר אלא מקום פיתא, ולפי זה אם יש כמה חדרים בבית וחדר אחד מיוחד לשולחנו בשבת, אין חשיב דירתו אלא חדר שהוא אוכל, ושאר החדרים הן כבית התבן...

טו. שו"ע אורח חיים שעו:ד

בית הכסא שבין שני בתים ולא עירבו יחד, רשות שניהם שולטת בו ואסורים. (וע"ל סי' שנ"ה).

טז. בדי השולחן על קצה"ש ד' קה (ד)

ובספר שנות חיים כתבנו להסתפק במי שישן בבית אחד ואוכל בבית תבשיל כללי, שאין הבית שלו כלל, או שאין לו מקום קבוע כלל לאכילה, דאפשר דבאופן כזה שאין לו בית קבוע לאכול שם, שא"א לומר שדר במקום שאוכל, יהא נחשב עיקר דירתו בבית שלן שם ודר בו תמיד.

"מקום אכילתו"

יז. שו"ת בצל החכמה חלק ה סימן קיב

ואדרבה נלענ"ד מבואר מתוך דברי רבותינו הראשונים, הכל תלוי במקום פיתא של אותו יום שבת שאנו דנין עליו בלבד. - עיי' אור זרוע (הל' עירובין סי' ק"ץ דף מ"ט סוף טור ב') שכל, והא דאמר הנותן את עירובו בבית התבן הר"ז עירוב וכו' אבל אין בית התבן אוסר אלא כשאדם דר בו "בשבת" כר' יהודה בפ' הדר וקרב דאמר מקום פיתא גרים דהלכתא כוותי' וכו' עכ"ל. הרי כשאוכל שם בשבת אעפ"י שאינו אוכל שם כל ימי החול אוסר, ואם אינו אוכל שם ביום השבת אעפ"י שהוא אוכל שם כל ימות החול אינו אוסר. כי הכל תולה במקום פיתא של יום השבת. ויותר מפורש כן בס' כל בו (סי' ל"ג דף ל"ו סוף טור א') שכל, וקיי"ל מקום פיתא גרים פי' מקום שאוכלין שם "בשבת" עכ"ל. וכלשון הזה כ' גם בס' ארחות חיים לרבנו מהר"א הכהן מלוניל (הל' עירובין אות ט"ז). גם בס' בית הבחירה לרבנו המאירי (עירובין ס"ה: ד"ה ישראלים) כ' בישראלים הולכי דרכים שנתאכסנו בפונדק ונחלקו לחדרים זה אוכל במקום זה וזה אוכל במקום זה ועירבו ביניהם עדיין העכו"ם אוסר עליהם עד שישכרו או שיכנסו "בשבת" לאכול פתם בבית אחד וכו' עכ"ל. הרי דאף שבכל ימי השבוע אוכל כל אחד בחדרו, כיון שביום השבת אוכלים כולם בבית אחד נחשב מקום דירת כולם בבית ההוא.

יח. בית הבחירה (מאירי) מסכת עירובין דף עה עמוד א
ייראה שכל שאוכלין בשבת כאחד אף על פי שחלוקים לעצמם בחול נעשו בשבת כיחיד:

יט. חזו"א עירובין צא:א
אם בית התנור היינו חדר התנור אינו מקום פיתא, היינו שאין אוכל שם אחד מאנשי הבית בשבת, [שאין אוכלין שם בכל שבת, אבל מה שאין אוכלין בשבת זה לא מהני דהוי כמניח ביתו והלך לשבות בבית אחר באותה חצר, דנראה דאוסר...]

כ. ערוך השולחן אורח חיים סימן שע:יז
וכן אם הרבה בעלי בתים אוכלים בחדר אחד כל אחד על שולחנו אף על פי שכל אחד ישן בחדר בפני עצמו וגם שותה שם תמיד ואוכל שם אכילת עראי מ"מ א"צ עירוב כיון דבסעודות הקבועות אוכלין בחדר אחד

כא. עירובין פה ע"ב
אמר רב יהודה אמר שמואל בני חבורה שהיו מסובין וקדש עליהן היום פת שעל השלחן סומכין עליהן משום עירוב

כב. עירובין פו ע"א
משנה: המניח ביתו והלך לשבות בעיר אחרת:

- אחד נכרי ואחד ישראל הרי זה אוסר דברי רבי מאיר.
- רבי יהודה אומר אינו אוסר.
- רבי יוסי אומר נכרי אוסר, ישראל אינו אוסר, שאין דרך ישראל לבא בשבת.
- רבי שמעון אומר אפילו הניח ביתו והלך לשבות אצל בתו באותה העיר אינו אוסר, שכבר הסיע מלבו.

גמרא: אמר רב הלכה כרבי שמעון. ודוקא בתו, אבל בנו, לא דאמרי אינשי נבח בכך כלבא עול, נבח בכך גורייתא פוק.

כג. רמב"ם הלכות עירובין פרק ד:יג
אחד מבני חצר שהניח ביתו והלך ושבת בחצר אחרת אפילו היתה סמוכה לחצירו, אם הסיע מלבו ואין דעתו לחזור לביתו בשבת הרי זה אינו אוסר עליהן. במה דברים אמורים? בישראל, אבל גוי אפילו הלך לשבות בעיר אחרת אוסר עליהן עד שישכרו ממנו מקומו, שהרי אפשר שיבוא בשבת.

כד. עבודת הקודש בית נתיבות שער ד
פג) המניח את ביתו והלך לשבות אצל בתו אפילו באותה העיר אינו אוסר, שכבר הסיע דירתו מלבבו לאותה שבת. במה דברים אמורים בשבת אצל בתו אבל בשבת אצל בנו אוסר שאינו מסיע דירתו מלבבו שמא לא תהא דעתו נוחה אצל כלתו.
פד) הסיע דירתו מלבבו בפירוש, כיצד שאלנוהו ואמר שדעתו לשבות אצל בנו שבת זו ושאין בדעתו לחזור לדירתו שבת זו, אינו אוסר. הלך לשבות בעיר אחרת אינו אוסר, שאין דרך ישראל לבוא בשבת.
פה) מי שהלך לשבות אצל בתו או שהסיע דירתו מלבו בפירוש לאותה שבת, ונמלך וחזר לביתו באמצע שבת, יש מי שאוסר משעה שחזר לביתו, ויש מגדולי המורים שהורה להקל, ולזה הדעת נוטה.

כה. שו"ע אורח חיים שעא:א
אחד מבני חצר שהניח ביתו והלך ושבת בחצר אחרת, אפילו היתה סמוכה לחצרו, אם הסיע מלבו ואין דעתו לחזור לביתו בשבת, הרי זה אינו אוסר עליהם.

כו. טור אורח חיים הלכות שבת סימן שעא
מי שיש לו בית בחצר והולך מבע"י לשבות אצל בתו...

כז. מגן אברהם סימן שעא:א
נ"ל דנקט כן לאשמועי' דאפ"ל חזר אין אוסר.

כח. עבודת הקודש בית נתיבות שער ד
קפט) ויראה לי שאפילו לא היה היורש דר באותה שבת עמהם בחצר אסור עד שיבטל, שכל שנאסר למקצת שבת נאסר לכל השבת עד שיבטל...

כט. עירובין פו ע"א
משנה: המניח ביתו והלך לשבות בעיר אחרת:

- אחד נכרי ואחד ישראל הרי זה אוסר דברי רבי מאיר.

- רבי יהודה אומר אינו אוסר.
- רבי יוסי אומר נכרי אוסר, ישראל אינו אוסר, שאין דרך ישראל לבא בשבת.
- רבי שמעון אומר אפילו הניח ביתו והלך לשבות אצל בתו באותה העיר אינו אוסר, שכבר הסיע מלבו.

ל. עירובין סב ע"ב

כי איתיה [לנכרי בביתיה] אסר, כי ליתיה לא אסר. וכי ליתיה לא אסר? והתנן "המניח את ביתו והלך לו לשבות בעיר אחרת אחד נכרי ואחד ישראל אוסר, דברי רבי מאיר!" התם דאתי ביומיה.

לא. שו"ע אורח חיים שעא:א

אחד מבני חצר שהניח ביתו והלך ושבת **בחצר אחרת**, אפילו היתה סמוכה לחצרו, אם הסיח מלבו ואין דעתו לחזור לביתו בשבת, הרי זה אינו אוסר עליהם. במה דברים אמורים? בישראל; אבל בעכו"ם, אפילו הלך לשבות **בעיר אחרת**, אוסר עליהם עד שישכרו ממנו מקומו **אם הוא קרוב מהלך יום אחד**, שהרי אפשר שיבא בשבת; אבל **אם רחוק יותר**, אינו אוסר. ויש אומרים שגם א"י, אם הלך לשבות בחצר אחרת אינו אוסר וכן נראה עיקר.

לב. שו"ע אורח חיים שפג:א

אינו יהודי הדר עם שני ישראלים ואין העכו"ם בביתו, אינו אוסר (ע"ל סימן שע"א) ויערבו ויהיו מותרים. בא עכו"ם בשבת, אוסר והעירוב בטל.

לג. ט"ז אורח חיים סימן שעא ס"ק א

וק' א"כ כי בא עכו"ם בשבת אמאי אוסר כאן הא נמלך הוא במה שבא בשב' ומ"ש מהא דא' אחר זה בישראל שנמלך ובא בשב' דמותר!... וע"כ נרא' דבאמת אין חילוק בין עכו"ם לישראל אלא בספק לנו בע"ש אם יבא בשב' ובוזה פליגי גבי עכו"ם בשבת תנאי' במשנ' והכריע רמ"א להקל בעכו"ם בספק ובוזה פסק דאם בא בשבת העכו"ם אוסר ולא אמרינן בזה שבת שהותרה כו' כיון שלא הותר אלא מכח ספק אבל באם היה נרא' בבירור בע"ש שלא יבא בשבת והסיח מלבו אלא שאח"כ נמלך ובא בשבת אפי' בעכו"ם י"ל שבת שהותרה הותרה דמ"ש מישראל...

לד. ט"ז אורח חיים סימן שעא ס"ק א

משמע דלא איכפת לן במה שיכול לבוא בשבת. וקשה, הא פסקי' בסי' שס"ה ס"ז דאם עומד לסתור בשבת פסול! וי"ל דהתם מיירי שרגיל בשבת להתקלקל, כגון ע"י עכו"ם שרגילין בכך, משא"כ כאן דאה"נ דאם העכו"ם רגיל לחזור לביתו באותו יום דאסו'. וכאן מיירי דהלך לדעת לשבות שם כל היום.

לה. ביאור הלכה סימן שעא סעיף א ד"ה * בחצר אחרת

עיין בב"ח שהביא דהתוס' חולקים ע"ז, וכן משמע מהטור דדוקא אם הלך לעיר אחרת מקילינן גם גבי עכו"ם ולא בחצר אחרת. ובפסקי הרא"ש כתב הכי בהדיא. אח"כ מצאתי בעבוה"ק שמוכח ג"כ הכי. גם בספר קרבן נתנאל תמה על פסק זה דהא די לנו להקל כדעת ר' יהודה [וכמו שכתב הרא"ש] ואיהו בעיר אחרת דוקא קאמר ולא בחצר אחרת. אכן בריא"ז המובא בשלטי הגבורים דעתו הכי דאפילו בחצר אחרת מותר, ונראה דסברתו דאנן מקילינן תרי קולי דנסבור כדעת ר' יהודה דישראל ועכו"ם שוין בדבר, וגם נסבור דעיר אחרת וחצר אחרת שוין. אבל עכ"פ הוא דעת יחידאה...

לו. עי' חזו"א מועד פב:כד

מעשים בכל יום

לז. שו"ע אורח חיים שע:ד

אנשי חצר שהיו כולם אוכלים על שלחן אחד, אף על פי שכל א' יש לו בית בפני עצמו, אינם צריכים עירוב, מפני שהם כאנשי בית א'. רמ"א: וכן אם הרבה בעלי בתים אוכלים בחצר אחד, כל אחד על שלחנו, אף על פי שכל א' ישן בחדר בפני עצמו, עירוב א' לכולם; הואיל ואין מחיצה מפסקת בין מקום אכילתן הוי כחמשה ששבתו בטרקלין וכו' ואף על פי שפורסין לפעמים וילון לפנייהם לצניעות, לא מיקרי מחיצה הואיל ולא הוי שם בקביעות (ר' ירוחם חט"ו).

לח. שו"ת מנחת יצחק חלק ד סימן נה, פסק ה'

ואם אוכלים כולם במקום אחד, אז א"צ עירובי חצרות כמבואר (בסי' ש"ע ס"ד), אבל דוקא אם אוכלים כולם בכל פעם, אבל אם קצת מהם אוכלים בחדריהם, שוב אוסרים זע"ז, ועי' במהרש"ם (שם סי' ל"ד).

מ. שו"ע אורח חיים שע:ו

מי שיש לו חמש נשים וחמשה עבדים מקבלים ממנו פרס וכל א' אוכל בביתו, וכן תלמיד המקבל פרס מרבו ואוכל בביתו, אינם אוסרים זה על זה אם אין עמהם דיורין בחצר או אם העירוב בא אצלם.

מא. משנה ברורה סימן שע ס"ק נ

ודוקא בכל אלו מועיל פרס לפי שהן נמשכין אחריהן אבל באדם דעלמא המקבל פרס מחבירו אין מועיל כלל: